

3945
43/5

**Informace o Chartě 77 - ročník druhý Z 1979/ - č. 8
od 15. května 1979 do 26. května 1979**

str.

Dokument Charty 77 č. 26 - Teze o spotřebě 1

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných:

Sdělení č. 108 /Rozsudek nad V. Kimákem a E. Fuchssem/	12
Sdělení č. 109 /Milena Paržová odsozena/	13
Sdělení č. 110 /Tresty za účast na mši/	13
Sdělení č. 111 /Pavel Büchler vězněn/	14
Sdělení č. 112 /Věra Cibulková postavena před soud/	14
Sdělení č. 113 /Člen VONS Albert Černý stále ve vazbě/	14

Prehlášení bývalých mluvčích Charty 77 15

000 000 000

Vydává nezávislá redakční skupina signatářů Charty 77

Adresa: Petr Uhl, Anglická 8, Praha 2

000 000 000

Vzhledem k publikaci dokumentu Charty 77 č. 26 bylo
v tomto čísle nutno vynaschat krátké zprávy a některé
další materiály. K závažnějším se vrátíme příště.

X X X X

Po téměř rok trvajících přípravných pracích, během nichž bylo vytvořeno a široce konzultováno několik předběžných návrhů, předkládáme zde čs. veřejnosti i úřadům Teze o spotřebě, které jsou společným dílem kolektivu autorů nejrůznějších názorových orientací. Problematika spotřeby se bezprostředně a krajně závažným způsobem dotýká každodenního života prakticky všech občanů. Náprava poměrů v této oblasti v mnoha ohledech poukazuje za rámcem vytčené problematiky a není myslitelná bez zásadních změn veřejného života - ekonomickými a politickými změnami počínaje a morálním stavem společnosti konče.

Kolektiv autorů pokládal za potřebné formulovat tento dokument - naxx-vzdory rozsahu a důkladnosti přípravných prací - ve formě tezí. Nebot na všechny vzájemně souvisící obtíže a problémy, které oblast spotřeby prostupují nebo na ni bezprostředně navazují, nelze v jediném textu ani upozornit, natož je podrobně a beze zbytku probrat. Doufáme, že se předkládaný dokument stane podnětem k široké a dlouhodobé diskusi, do níž by se měl tou či onou formou zapojit každý občan, jemuž na ozdravění naší ekonomiky a celé společnosti záleží a jenž k němu chce podle svých sil přispívat.

Očekáváme kritické připomínky k předkládaným Tezím i ucelená stanoviska, zabývající se danou problematikou a jejím řešením z odlišných hledisek. Pokládáme za potřebné, aby se iniciativní skupiny občanů ujaly jednotlivých, v tomto dokumentu často jen načrtnutých problémů /např. ekologie, bydlení, zdravotnictví, sociální problematiku, problematiku důchodců či dětí, role odborů a společenských organizací aj./ a zpracovaly je formou samostatných dokumentů, případně se systematicky věnovaly kritickému zkoumání dané oblasti. Konečně uvítáme i každé konkrétní upozornění a podnět a zvláště každý pokus o praktické řešení některého, třebaž dílčího problému.

Praha 27. května 1979

dr. Václav Benda
mluvčí Charty 77

Jiří Dienstbier
mluvčí Charty 77

Zdena Tominová
mluvčí Charty 77

Mluvčí Charty 77 dr. Jaroslav Šabata je vězněn.

Teze o spotřebě

Předkládáme-li náměty týkající se spotřeby, jsme si vědomi toho, že jde o problematiku, která se bytostně dotýká většiny obyvatelstva u nás. Problemy spotřeby, zvláště nedostatky na spotřebním trhu a ve službách, patří v Československu již po léta k nejpohledavějším. Jsou komentovány v tisku, v rozhlasu a v televizi, staly se neoddělitelnou součástí rozhovorů v domácnostech i na ulici. Vstoupily do literatury, filmu i televizních seriálů.

V první části dokumentu vycházíme z práva občanů na zabezpečení životních potřeb a popisujeme současný stav, těžkosti a problémy, s nimiž se u nás spotřebitelé každodenně setkávají. V druhé části se pokoušíme uvést hlubší souvislosti a příčiny tohoto stavu a nastinit cesty alespoň k dílčí nápravě.

Jsme si však vědomi toho, že problém spotřeby nelze chápat izolovaně od celé řady dalších celospolečenských faktorů. Sám typ hospodářsko-politického systému, v němž žijeme, vede ke krizovým jevům a náprava v oblasti spotřeby je mož-

ná jen zásadními změnami v oblasti hospodářské a politické.

Vycházíme ze zásady, že materiální spotřeba nemůže být hlavní náplní lidského života. Chápeme ji jako jeden z předpokladů a nástrojů osvobození člověka od nadvlády věcí, jako nástroj, který člověku pomůže, aby se plně věnoval svému duševnímu a tělesnému rozvoji a účasti na veřejném dění. Československo představuje jakousi zvláštní kvazikonzumní společnost. Poměrně velká část obyvatel se upíná k uspokojení nejrůznějších potřeb a zájmů z hlediska jejich rozvoje mnohdy nadbytečných. Přitom je to stojí nadměrné množství energie, peněz a navíc nejsou mnohdy jako spotřebitelé uspokojeni ani ve svých základních zájmech. Spotřeba jako životní náplň se o to víc stává fetišem, oč nesnadněji se uskutečňuje. Nelze pominout, že občan, pro něhož je spotřeba hlavním rozměrem života, stává se snadno předmětem mocenské manipulace.

Úroveň spotřeby v té které zemi ovšem není výlučně jen její záležitostí. Tak jako jiné země je i Československo zařazeno do určitých hospodářských a politických souvislostí. To vede i k neustálému srovnávání a hodnocení jeho životní úrovně. Ještě donedávna mohlo být považováno za "výkladní skříň" socialismu. Toto ocenění platí snad ještě ve srovnání s úrovní některých jiných východoevropských zemí nebo ze stanoviska chudých vrstev a oblastí světa. Neobstojí už dávno při srovnání evropském a s přihlédnutím k možnostem, jaké skýtal stav poměrně vyspělého československého hospodářství po druhé světové válce. Přitom je třeba si uvědomit, že i při současné úrovni spotřeby u nás patříme spolu s ostatními státy Evropy a Severní Ameriky k privilegované části lidstva, která má hospodářsky i kulturně značnou odpovědnost vůči chudším oblastem světa. Aby úsilí o fungující spotřebu nebylo jen aktem celospolečenského sobectví, musíme promýšlet problematiku hospodářského a spotřebního rozvoje naší společnosti v souladu s potřebami všeho lidstva. To se bezpochyby neobejdje bez hluboké reflexe civilizačního typu, který se po staletí v Evropě a Americe utvářel; usilování o moc, hospodářskou a vojenskou nadvládu, manipulaci lidí i přírody, touha po zisku a orientace lidí na stále hojnější spotřebu a rozvíjení jejich technických nástrojů nás přivádějí v posledních desetiletích na pokraj katastrofy.

Na toto pozadí nám jde o rozumnou a střízlivou spotřebu, která uvolňuje energii občanů pro cíle a rozhodnutí, jimiž dostojíme i svému lidskému poslání v rámci celosvětovém.

"Má-li člověk přežít jako humánní bytost, musí být připraven zříci se některých svých dnešních výhod ve prospěch příštích generací." /Z a. zprávy Římského klubu/

I.

1.1 Uspokojení spotřebitelských zájmů je jedním z nejdůležitějších požadavků lidské existence. Nejzákladnější lidské právo - právo na život - by se změnilo v prázdnou formuli, kdyby nebylo naplněno promyšleným celospolečenským úsilím o zabezpečení lidských potřeb, o odstraňování starostí v této oblasti.

1. z. Zásada obrany těchto zájmů je vyjádřena ve Všeobecné deklaraci lidských práv /čl. 26/ i v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech /čl. 7, 11 a 15/. Článek 11 citovaného paktu stvrzuje "právo každého na přiměřenou životní úroveň pro sebe i svou rodinu, zahrnujíc v to výživu, šatstvo a byt, a na neustálé zlepšování životních podmínek". Podle čl. 7 tohoto paktu se rozumí spravedlivou odměnou za práci taková odměna pracovníka, která zaručí tuto přiměřenou životní úroveň nejen jemu, ale i jeho rodině.

2.1 Specifikem Československa jako zvláštní odrůdy konzumní společnosti je v rozporu mezi orientací poměrně velké části obyvatel na intenzívní spotřebu a mezi nedostatečným ekonomickým zabezpečením této spotřeby.

2.2 Spotřebitelé v Československu se neustále setkávají s nedostatkem toho či jiného druhu zboží, s úzkým sortimentem zboží, velmi často také s jeho nízkou kvalitou. Stfetávají se s nejrůznějšími překážkami ve službách, trpí neuspokojivými podmínkami spotřeby, které jsou nedůstojné kulturního člověka. Je tu na mysli hlavně dlouhé čekání ve frontách, a to i na základní potraviny, prodej pod pultem, za úplatek nebo protisužbu, neochotu mnoha pracovníků obchodu a služeb apod.

2.3 Chronické napětí mezi poptávkou a nabídkou, neustálá nedostatkovost a řízený výběr kvalitního zboží způsobuje, že u nás se ani tak nenakupuje, jako daleko spíše s háním. Možno říci, že spotřebitel vyráží do ulic s vědomím, že každé zboží může v obchodech kdykoli chybět. Kromě periodicky chybějících druhů zboží jsou i takové, jejichž nedostatek či neexistenci počítává spotřebitel již celé roky. Je to například kvalitní maso a vnitřnosti, kvalitní zelenina a ovoce, jejich širší sortiment, určité druhy nářadí, náhradních dílů, stavebních prvků, nábytku, určité druhy praktického moderního člečení a obuvi, o knihách a uspokojování některých dalších kulturních potřeb ani nemluvě. Přitom si spotřebitel ani nemůže být jist, zda obchod nebude pod nějakou zámkou uzavřen /inventura, přejíma zboží, adaptace, nemoc, dovolená, školení/, zda bude požadovaným zbožím zásoben apod. S vědomím, že musí koupit první vhodné zboží, protože není jistota, zda je dostane jinde a jindy, nakupuje mnohý spotřebitel i zboží značně nekvalitní, neúměrně drahé a často i zbytečné. Ukázkou toho bývají zvláště předvánoční hony na dárky, jež bývají příležitostí skrytého zdražování, výprodeje "ležáků" a jiných nešvarů.

Časy spotřebitele za nákupem se neustále prodlužují, mimo jiné i proto, že jsou rušeny takzvaně nerentabilní malé prodejny a výstavba moderních obchodů se za potřebami konzumentů často značně opožduje či není vůbec plánována. Zvláště obyvatelé některých menších obcí částí měst trpí nevyhovující prodejní dobou, neodpovídající sítí obchodů a jejich malou kapacitou, nedostatečném zásobováním obchodů potravinami a jinými předměty denní potřeby. V obitech, a to často i v těch moderních, podstupuje občan dlouhé vystávání ve frontách, což je východoevropské specifikum, které se stalo už součástí trpítelské mentality většiny obyvatel.

2.4 Shánění předmětů denní či dlouhodobější spotřeby, nejrůznější zařizování

a obstarávání zabírá občanovi neúměrně mnoho času. Tak se spotřeba, obstarávání služeb a jiných záležitostí stává vynucenou životní náplní všech československých obyvatel, zvláště žen. Tato situace kontrastuje se zvyšujícími se

široky v pracovní oblasti, je v rozporu s vyhlašovanými perspektivami tzv. vědeckotechnické revoluce, je vážnou překázkou vzdělávání, zvyšování kvalifikace, rozvoje osobnosti, výchovy dětí a dokonce i normální pracovní výkonnosti.

z.5 Dodavatel se stal pánum zákazníka i maloobchodu. To vede k tomu, že se

spotřebitelé snaží prodavače si naklonit, případně podplatit, aby získali nedostatkové nebo vytoužené zboží. Nechceme napadat poctivé pracovníky obchodu, potýkají se s řadou problémů, mnozí se však přizpůsobili danému stavu a neodmítou úplatek za prokázanou službu. V situaci nerovnováhy trhu jsou ~~xx~~ spotřebitelé denně poškozováni porušováním pravidel a předpisů, které byly vytvořeny na jejich ochranu. Navíc je dodržování těchto předpisů kontrolováno neúčinně. Pro spotřebitele, zvláště v menších obcích, kde zákazník je nezustávek anonymní, jsou pomalu k nepotřebě i "knihy přání a stížností". Každý, kdo je odkázán na jediný obchod, si rozmyslí, má-li si takto sám zavřít dveře a následně vyvolat nežádoucí pozornost některých spoluobčanů.

z.6 V kulturní oblasti je krizová situace spotřeby znásobena nesvobodou slova, umělecké tvorby a vědeckého bádání.

Náklady knih jsou určovány podle ideologických záměrů držitelů státní moci, celá řada literárních, výtvarných a hudebních děl je zakázána. Dlouhé fronty před knihkupectvím ve dnech, kdy má vyjít něco trochu zajímavého, ukazují hlad po kultuře a nedostatečnou nabídku. Navíc ceny řady kulturních potřeb patří mezi nejrychleji rostoucí.

z.7 Podobně jako obchod, i služby trpí většinou nedostatečnou kapacitou a rozmanitostí, nedostatkem náhradních dílů, malou ochotou, nepružností, nekvalitní a neefektivní prací. Ani zde nemá spotřebitel možnost výběru. Většinou je nucen použít daleko široko jediné opravny, čistírny, prádelny apod.

Škteré NV se zcela nedostatečně starají o to, kde si lidé mají sehnat řemeslníky a opraváře, a tak bují melouchářství, svépomoc za protislužbu apod. V této souvislosti musíme poukázat na postupné ubíjení a znehodnocování některých tradičních řemesel, jako je krejčovství, obuvnictví, truhlářství, zámečnictví, řada uměleckých řemesel apod. Mnohé služby u nás zcela chybí nebo jsou zcela výjimečné: rozvážka mléka/^{a peciva} po domácnostech, praní plen v prádelnách, sběrny prádla s rozvážkou apod. Ceny služeb, zvláště některých jejich druhů, velmi rychle rostou.

Do oblasti služeb v širším smyslu patří i hromadná doprava, jež je stále častěji předmětem nespokojenosti obyvatelstva. Meziměstské a městské autobusové spoje mají zvláště ve špičkách nedostačující kapacitu, vlakové spoje jsou namnoze pomalé, vozy a nádražní prostory většinou naprostě nevyhovují hygienicky. Navíc je železniční osobní doprava v poslední době časově nespolehlivá, protože se preferuje doprava nákladní.

z.8 Neefektivní hospodaření, nekvalitní výroba a spotřebitelské potíže vedly ke vzniku tak zvaného druhého ekonomického okruhu, jenž vlastně udržuje

žuje život mnoha lidí na snesitelnější úrovni a zároveň posouvá společnost k břehům jakési novodobé naturálně hospodařící společnosti. V tomto okruhu působí i různí měkléři, kteří pomocí známostí, úplatků a protislužeb dokáží sehnat cokoli. Špatně fungující služby nahradili meloucháři a ceny za jejich činnost jsou většinou patřičně vysoké. Nutno ale zároveň přiznat, že za daného stavu by bez nich některé práce ve stavebnictví, údržbě a opravárenství nikdy nebyly vykonány.

Do druhého ekonomického okruhu patří i naturální výměna, kterou uskutečňují mimo jiné i prodavači různých obchodů. Pracují podle zásady "ty mně - já tobě". Vřeznictví schovají játra prodavačkám z textilu, ty už mají připravené punčochové kalhoty. Prodejna potravin se revanšuje balíčkem kakaa. V prodejně tabáku pamatuji na ty ostatní se Spartami. Mototechna může za gumičky do brzdových válečků dostat vše, co potřebuje. Tato výměna funguje i mezi podniky, mezi řidiči, mechaniky, zásobovači apod.

Různé služby a protislužby si různí lidé poskytuje často nikoliv "ze svého", ale na účet celé společnosti, z podnikových zdrojů apod. Někdy to jsou také honosné dary: čím vyšší funkce, tím jsou nákladnější. Státní prostředky se tak přelévají do oblasti dodatečných nekontrolovatelných příjmů těch obyvatel, kteří jdou jen za svým ziskem. Kontrolní orgány nejsou schopny postavit těmto příjmům hráz, protože nejsou s to odstranit jejich příčiny.

2.9 Spotřebitelé, ale též pracovníci obchodu a služeb, se často ocitají ve složité právní situaci. Ve společnosti totiž působí dvojí právo; jednak právní normy oficiálně vyhlášené zákony a jinými předpisy; jednak běžná právní a morální praxe, která je se zákony a předpisy často v příkrém rozporu. Někdy se různé přestupky a přečiny tolerují a jindy se proti nim vedou kampaně akce. To způsobuje právní nejistotu, jež bývá často využívána. Spotřebitelé, meloucháři, ale i mnozí pracovníci družstev a podniků musí porušit určitá ustanovení, chtějí-li, aby práce byla vykonána. Za některé výrobky a služby, jež nelze získat regulérně, se běžně platí zpropitné, "všimné" či "vsuvné". Už nejde o odměnu za mimořádnou ochotu nebo pečlivost. Také mnozí prodavači a vedoucí prodejen či restaurací musí podplatit dodavatele či rozvážejícího řidiče, aby měli zboží v čas a v dostatečném množství. Systém korupce se stal i součástí mezipodnikových vztahů. Bohužel se uplatňuje i ve zdravotnictví, ve školství a ve správních orgánech.

2.10 Krizové příznaky československého hospodářství, které se tak vážně ~~xx~~ promítají do oblasti spotřeby, se výrazně projevily v minulé zimě. Časté vypínání elektrického proudu, poruchy v dodávce tepla celým sídlištěm, nedostatek uhlí i pro maloobrázratele, vážné poruchy v dopravě a rozvážce zboží dosvědčily nejen neschopnost řešit dané problémy za ztížených klimatických podmínek; prokázaly mnohem hlubší hospodářskopolitické nedostatky, zvláště nekvalifikované řízení,

2.11 Existuje však skupina obyvatel, pro něž starosti běžného spotřebitele neexistují nebo téměř neexistují. Tito privilegovaní nakupují ve ~~xx~~

zvláštních prodejnách s exkluzivním sortimentem zboží a s dodávkovou službou, často na šek a bez osobní účasti. Privilegování znají pojem nedostatkové zboží jenom z tisku nebo z doslechu. Vysoce nadprůměrný příjem zbaňuje takového privilegovaného spotřebitele jakýchkoli starostí, jež má spotřebitel neprivilegovaný.

Také síť prodejen Tuzexu jako instituce, předpokládající spotřebitele privilegované přílivem tvrdých valut a pak ty, kteří jsou ochotni zúčastnit se pokoutního nákupu bonů, je výrazem neoprávněné nerovnosti v oblasti spotřeby. V podmínkách nedostatku kvalitního a modeního zboží za domácí měnu je Tuzex zařízením, jež plodí řadu zcela nežádoucích a nemorálních jevů.

3.1 V Československu rostou ceny a životní náklady. Dokonce oficiální Statistická ročenka z roku 1978 do určité míry tato fakta odráží. Podle ní indexy cen vzrostly v roce 1977 ve srovnání s rokem 1968 na 110,8. Nejvíce vzrostly ceny brambor /180/, obuvi a kožené galanterie /123/, zařízení /119,3/ a potřeb pro domácnost /126,2/, kulturních potřeb /127,3/, stavebních potřeb /130,2/, restauračního stravování /113,8/, dopravy a spojů /118,1/, osobních služeb /119,2/, stavební a bytové údržby /129,2/. - Ze sledovaných 30 druhů zboží a služeb klesly dle ročenky jen ceny mléka a mléčných výrobků /99,9/, vajec /91,0/, tuků /96,2/, paliva /99,0/ a závodního stravování /96,8/. Přitom je třeba vědět, že oficiální index je získáván na základě cen tzv. reprezentantů, tj. sledovaných druhů zboží a služeb. Taková statistika však nezachycuje tzv. inovace, módní přírážky, zhoršování kvality, zavádění nových druhů a názvů zboží s vyššími cenami, snižování množství při ponechání původní ceny i jiné způsoby skrytého zdražování. Nemůže samozřejmě zachytit ani nejrůznější formy uplatků, cestovného a časových ~~xixxx~~ nákladů, které spotřebitel vynaloží, aby některé druhy zboží získal. /1/

3.2 Pro oficiální statistiku je příznačné, že nezobrazuje skutečnou strukturu obyvatelstva podle socioprofesionálních skupin, hospodářských odvětví a uvnitř nich ještě podle věku, pohlaví, druhu rodin, vzdělání, příjmu apod. Obraz této lomeně differencované a znázorněné struktury obyvatelstva by byl nesporně poučný i pro posouzení životních nákladů, struktury spotřeby a životní úrovně jednotlivých skupin. V takovém obrazu by například příslušníci širší vládnoucí skupiny, kteří se svými příjmy i rozsahem spotřeby tak liší od ostatních obyvatel, museli být posuzováni samostatně. Hlubší pohled na statistiky příjmů, výdajů a dnes již obrovských celkových úspor by také ukázal, jak příkré rozdíly existují v naší společnosti, navzdory všem počátečním snahám o zrovнопrávnění až niveliaci.

V Československu ~~existuje~~ skupina obyvatel, kteří žijí v situaci výžného nedostatku. Jak ukazují statistiky příjmů, v sociální struktuře ČSSR je vějíř na straně chudoby rozvedený v podobných relacích, jaké existují v rozvinutých západních zemích.

Podstatný rozdíl mezi situací spotřebitele u nás a v západních zemích je ovšem v tom, že za průměrný příjem, z něhož se relace odvozuje, je možno v naší zemi získat mnohem méně hmotných statků než ve zmíněných zemích. Statistiky dostupné veřejnosti nezahrnují některé údaje, jako je reálná hodnota mezd nebo srovnání růstu mezd a cen, které jsou běžně publikovány ve většině zemí, např. v NSR. /2,3/

4.1 Zároveň s tím, jak narůstají krizové jevy v československém hospodářství a v celé společnosti, jsou postupně omezovány některé základní výmožnosti tzv. terciární sféry a oblasti společenské spotřeby. Zhoršuje se celková úroveň zdravotnictví a školství. Opravněné naroky na důkladné lékařské vyšetření, odborný zákrok, účinné léky, dobrou zdravotní péči nebo na kvalitní vzdělání a výchovu vzdělání se staly pro mnohé obyvatele předmětem značných starostí a často dokonce výdajů. Jsou omezována nebo odstraňována některá učelná zařízení každodenního života, například závodní stravování, jež je mnohde nahrazováno příspěvky na podstatně dražší stravování v restauracích. Málokdo se důkladněji zamýslí nad každodenní výživou pracujících, například nad možnostmi nákupu vydatných svačin v dopoledních hodinách, pro dělníky na stavbách, silnicích a ulicích, ale i v závodech a zemědělských provozovnách. Zdravotním hlediskům výživy obyvatelstva je vůbec věnována nedostačující pozornost. Značné problémy vyvolává také nedostatek míst v mateřských školách a jeslích. Mnohé služby, které by měly programově usnadňovat život rodin s dětmi, zaměstnaných žen a všech těch, kteří se chtějí plněji věnovat rozvoji své osobnosti, nejsou zabezpečovány v dle

v dostatečném objemu a kvalitě, namnoze zcela chybí.

4.2 Společnost, v níž byly zestátněny zdroje národního bohatství, měla možnost - za předpokladu demokratického a kvalifikovaného řízení hospodářství - daleko intenzivněji posílit oblast společenské spotřeby /zdravotnictví, školství, hromadnou dopravu apod./, aniž by zužila a znivelizovala spotřebu realizovanou osobními příjmy obyvatel. Tato šance však nebyla využita nebo byla využita jen z části. Jednou z příčin byla ta skutečnost, že zestátnění výroby neznamenalo její zespolečenštění ve smyslu účinné společenské kontroly a řízení, nýbrž se stalo nástrojem absolutního ovládnutí hospodářství a celé společnosti z jednoho mocenského centra. Tato moc dává záměrně přednost převážně soukromým formám životního stylu. Proto se nepřímo podporuje automobilový boom při špatné hromadné dopravě, kupování průmyslového zboží při nedostatku kvalitních a levných půjčoven, praní a vaření doma místo dobře fungujících prádelem a stravoven, prodejen polotovarů apod. Obě formy životního stylu, forma spíše individuální a spíše kolektivní, mají mít rovné možnosti uplatnění a musí být rozumně využovány.

4.3 Také výstavba a udržování bytů, po dlouhou dobu zahrnované do sféry společenské spotřeby, se stále více přesouvají na bedra jednotlivců a rodin, ať již ve formě družstevní svépomocné či vynucované individuální výstavby. Bytový problém v Československu, zvláště ve velkých městech, nabývá obrovitých rozměru. Stavební kapacity nestačí na jeho řešení, za výstavbou holých "bytovek" pokulhává bytová a tzv. občanská vybavenost, není dokončena výstavba inženýrských sítí, vytápení apod. Čekací lhůty na byty v družstvech pro mladé lidi a rodiny vzrostly ve velkých městech na dlouhou řadu let. Svépomocná družstevní výstavba představuje jednu z forem, jak získat byt v kratší době. Ovšem odpracování 1 - 3 tisíc hodin na jeden byt při plném zaměstnání představuje velkou fyzickou i duševní zátěž, ohrožující někdy i zdravotní stav družstevníků. Státní výstavba se postupem času stala doménou privilegovaných, protekčních a ze zvláštních důvodů preferovaných obyvatel. Podniková výstavba je sice většinou výhodná, ale pracovník je jejím prostřednictvím svázán s podnikem, někdy až způsobem nevolnickým. Individuální výstavba je náročná finančně, fyzicky a hlavně nervově, protože sehnat stavební materiál, dvoz, pomoc řemeslníků apod. "stojí nervy" více než jakékoli jiné podnikání. Výstavba rodinných domků "na klíč" je zatím omezená a velmi nákladná.

Bytový problém vyhrocuje morální krizi. Množství mladých lidí odkládá zařazení rodiny, četná mladá manželství se rozcházejí v důsledku nedostatečného bytového prostoru a pro nesoulad se spolubydlicími rodiči či příbuznými. Získávání nových i starších bytů je velmi často spjato s korupcí a diskriminací.

Místo aby bylo právo/na přiměřený byt vyhlášeno za jedno ze základních občanských práv, místo aby výstavba a udržba bytů i domů a jejich vybavenosti byla samozřejmě považována za jednu z ekonomických priorit a já byly přizpůsobeny hospodářské programy a plány, ponechávají řídící orgány řešení této základní životní otázky na občanech jako jednotlivcích, podle hesla "ber, kde ber" a prohlubují tak jejich oprávněnou nespokojenosť. Tendence k omezování státní a družstevní bytové výstavby v poslední době jsou toho dokladem.

4.4 Zvláštní kapitolou oblasti společenské spotřeby je stále nedostačující zdravotní a sociální péče o staré občany a reálné znehodnocování stacionářních i invalidních důchodů v důsledku postupující inflace. Krajně

nepřevedlivá je bezpochyby narušující nerovnost co do výše důchodu u stacionářních důchodců různých etap a skupin; zcela neoprávněná je pak preferenční důchodců z mocenských skupin.

4.5 Zanedbáváno je také životní prostředí. Zcela nevyhovující je veřejná hygiena, špatná úroveň mnoha pracovních prostředí, udržování čistoty a estetického vzhledu vesnic a měst. Je očividné, že na tyto účely by mělo být věnováno mnohem více finančních prostředků a kvalifikované péče.

4.6 Místo toho, aby se rok co rok oblast společenské spotřeby zdokonalovala a rozšiřovala, míří uspokojování společenských potřeb ve zdravotnictví, školství, sociální péči, službách, tělovýchově, kultuře a osvětě stagnuje nebo se zhoršuje. Tak například byl velmi omezen dovoz léků, naprostě nedostatečné jsou mzdy některých kategorií pracovníků ve zdravotnictví, sociální péči, v obchodě a v některých službách, nezdokonaluje se

technické vybavení některých úseků zdravotnictví, za potřebami pacientů zaostává výstavba nemocnic, také však nestačí výstavba domů sociální péče, specializovaných dětských domovů, kulturních klubů a kulturních domů, tělocvičných zařízení, knihoven a čítáren apod.

Proti tomu neuměrné náklady jsou věnovány jiným centrálně preferovaným oblastem, například modernizaci a rozšiřování politického aparátu, posilování branné moci, výstavbě neuměrně nákladných budov mocenských orgánů apod.

II.

5.1 Problémy nedostatečného uspokojování spotřebitelských zájmů neodlučně souvisejí se způsobem vývoje československého hospodářství a celé společnosti. Jsou výrazem hlubších problémů politických, sociálních, ekonomických, morálních a kulturních. Byrokraticko-centristický a nedemokratický hospodářský systém je výrazem rozporu mezi společenským charakterem práce a dominantním postavením ~~existenčním~~ mocenského centra. Současná ekonomika nezná zdravou konkurenci podniků a výrob, nepreferuje skutečné zájmy člověka, rozmanitých sociálních skupin a společnosti. Centralistický hospodářský systém plodí nezdravé vazby mezi obchodem a výrobou, vyvolává chronickou nerovnováhu na spotřebním trhu; finanční a měnovou politikou vytváří poměrně značnou poptávku, již však neodpovídá nabídka zboží, jak celkově, tak v žádané struktuře. Maloobchod rozděluje, co bylo vyráběno, aniž sám může výrobu aktivně ovlivňovat. Převládá diktát výroby, nikoliv potřeby spotřebitelů a odběratelů. Trh spotřebním zbožím se vyvíjí též bez vlivu spotřebitelů a solidně založených výzkumů trhu.

Nedemokratické rozhodování a zcela nevyhovující stav ekonomiky s narůstající nepořádky, neuvěřitelným plýtváním /4/ a nekvalifikovaným řízením činnosti lidí lhůstějnými k práci, společnosti a často i k vlastním životním perspektivám. Odcizená práce je tak protějškem odcizených zájmů; k nim patří i náhražková nadbytečná spotřeba v podmírkách nedostatku. Stejně jako špatně fungující spotřeba přivazuje člověka ke starostem o denní chléb, a nutí ho k neustálému obstarávání základních potřeb, představuje nadbytečnou spotřeba iracionální honbou za stále dokonalejšími a modnějšími druhy zboží, za novými a novými symboly blahožití a udržuje člověka v nesmyslném a vyčerpávajícím kolotoči. Stávající politický režim podporuje rozsáhlou privatizaci života, orientaci na konzum, aby eliminoval skutečné zájmy obyvatel, především tvorivost, kritičnost a zájem o věci veřejné. Duch maloměstactví se tak přes všechno ujištování o opaku stává každodenní skutečností i nepsaným programem oficiálního životního stylu a způsobu. Typický rys maloměstactví - urputná snaha získat na uspokojení svých nároků co nejvíce peněz a výhod - svazuje v našich podmírkách tak či onak je dince s daným politickým systémem, činí ho na něm daleko závislejším a mnohem méně svobodným než toho, kdo podřízuje své potřeby vyšším ušlechtilým zájmům; svému vzdělávání, výchově dětí, tvorivému povolání či zájmu, nezávislé účasti na věcech veřejných, pomocí svým spo luobčanům apod.

5.2 Situaci ve spotřebě a celém hospodářství zosteruje nepříznivý vývoj československého zahraničního obchodu. Podle statistických ročenek činilo celkové pasivum zahraničního obchodu od roku 1970 do roku 1977 18 531 milionů Kčs, z toho saldo se socialistickými zeměmi -654 milionů korun. Nejvíce závější stav je v obchodě s vyspělými kapitalistickými státy, kde celkové saldo za uvedené období činilo -18 350 milionů Kčs. Situaci poněkud zlepšuje aktuální saldo s rozvojovými zeměmi ve výši 6 473 miliard Kčs. /5/ Celá skutečnost je o to horší, že udaje ve statistických ročenkách jsou udávány v Kčs fco hranice - čili v devizových korunách. V současné době se devizová koruna pohybuje v průměru na úrovni 3,50 - 4,00 Kčs vnitřních cen. Z toho všeho je patrné, že mnohé hospodářské problémy mohly být překonány jen díky rostoucí zahraniční zadluženosti. Tyto dluhy budeme muset v příštích letech splácat, což se nutně projeví ve stagnaci či poklesu životní úrovně, zvláště u některých sociálních vrstev. Dalším faktorem, který hospodářskou a s tím i ~~existenčním~~ spotřebitelskou situaci vyhruje, je energetická krize a růst cen surovin. /6/ Vliv těchto faktorů je opět zesilován nepříznivou strukturou československého zahraničního obchodu, zvláště vynucovaným vývozem hutnických výrobků, velkých strojů a jiných zařízení, výrobně náročných na spotřebu ener-

gí a materiálu. K tomu se pojí snížování dovozu spotřebního zboží a zvyšování jeho vývozu. Zatímco dříve získávalo československé hospodářství devizy vývozem kvalitních strojírenských výrobků, dnešní jejich nízká mo-

"úroveň /včetně nedostatku servisu a náhradních dílů/ nutí ke zvýšenému vývozu poměrně kvalitních spotřebních předmětů, které pak na vnitřním trhu chybějí. Tak se z Československa nevyvážejí jen jízdní kola a lvačky litní textil, ale i kvalitní maso. Vyvážejí se i vysoko cenné suroviny, jako uhlí a dřevo; o podnikáckém vývozu uranu nejsou dostupné informace. Spotřební zboží je tedy zdrojem, z něhož státní pokladna čerpá dodatečné fondy pro vývoz, a tím nadměrně ochuzuje vnitřní trh. Nedostatek devizových prostředků zároveň neumožnuje zásobovat vnitřní trh takovým zahraničním zbožím, jaké náš průmysl nevyrábí nebo jeho výráží v nedostatečném objemu a kvalitě.

5.3 Vládnoucí skupina se dostala do obtížné situace. Uvědomuje si její važnost, ale zásadnějších změn se bojí. Lid pro ni ešte stuje pěvážně jako faktor, s jehož spokojeností či nespokojeností je třeba počítat pouze do určité míry. A tak se zoufalé výzvy k pracovní aktivity tě pojí s odborně nepřipravenými náhlivými rozhodnutími, která svou formou naprosto odporují proklamovaným socialistickým principům. Jsou to různá rozhodnutí o upravě mezd, o zvyšování cen, o znění pracovní doby ap. Nedemokraticnost těchto rozhodnutí je možná jen v podmínkách obecné lhůstěnosti obyvatel, kterou nelze vysvětlovat jen strachem. Tato lhůstěnost, doprovázená mnohdy i lajdáctvím v práci, vyplývá z vědomí marnosti dobré práce, jež je denně znehodnocována neodborným řízením, pochybenou kádrovou politikou a nedemokratickým rozhodováním. Hmotné stimuly podporují většinou fórmální loajalitu a nikoli vyšší pracovní výkon; jsou to mnohdy spíše stimuly spěšné, rekvalitní a neefektivní práce.

5.4 Tíživá situace spotřebitelů má tedy hluboké kořeny v samotných základech typu daného socioekonomického systému. Bylo by ale nesprávné, kdybychom proto celou problematiku předem odsunuli jako neřešitelnou. Každý dílčí problém lze postupně řešit i nyní; záleží na každém z nás. Pokud to podmínky umožnují, je třeba při každé příležitosti vyjadřovat zásadový postoj k nedostatkům: odmítat korupci, prosazovat společensky prospěšnou praxi a kvalifikovanou práci, odsoudit lajdáctví a různé nepořádky v okruhu své působnosti a možného vlivu.

5.5 Stejně zásadové postoji bychom měli zastávat i v oblasti spotřeby. Velkým přínosem pro obranu spotřebitelských zájmů by mohla být organizace spotřebitelů, účastníci se rozhodování o spotřebě, cenách, distribuci, prodeji, službách a záhlase i o výrobě. Taková organizace by sjednotila dosud atomizované spotřebitele v nezanedbatelnou sílu. Mohla by mít k dispozici spotřebitelské právní poradny, veřejné zkušebny výrobků, podmínky pro shromáždění spotřebitelů a jejich diskuse, mohla by bránit zjevnému i skrytému zdražování apod.

Veřejnost musí mít své vlastní nezávislé instituce, které by chránily spotřebitele a vyjadřovaly jejich mínění. Zmíněná organizace by mohla být dotována příspěvky z maloobchodního obratu, z fondů průmyslových podniků, odborových organizací apod. Měla by mít také časopis, v němž by byly zveřejnovány informace o různém zboží a službách, výsledky testů kvality, názory spotřebitelů, ale také ceníky, statistické přehledy cen a mezd, výpočty spotřebního koše /7/, mezinárodní spotřebitelské informace a srovnání, výsledky výzkumu trhu a různé problémy prodeje, jako je chování prodavačů a spotřebitelů atd.

Také do rozsahu, struktury a kvality společenské spotřeby by měli mít lidé mocnost mluvit. Měli by spoluurčovat, kolik by se mělo vydávat na ten či onen účel /na zdravotní péči, školství, výchovu, sociální péči, kulturu, udržování životního prostředí apod./. Tyto otázky by měly být předmětem celospolečenských diskusí. Nakolik se občané omezí ve svých soukromých výdajích a kolik dají ze společenského produktu na společné potřeby, o tom musí rozhodovat také společně. A výsledek bude záviset na jejich občanském uvědomění a solidaritě.

5.6 Podobně jako jiné oblasti našeho života, tak i oblast spotřeby trpí nedostatečnou informovaností občanů. Celá problematika spotřeby by měla být neustále průběžně sledována ve zveřejňovaných statistikách, v kritických projevech, v tisku, rozhlasu a televizi, a to ni-

koliv jako propaganda, ale jako podrobná a solidní informace občanům, jednotlivým organizacím a institucím. Zmiňné problémy by mělo projednávat Federální shromáždění a obě národní rady, a to z hlediska mzdrových differencí, růstu životních nákladů, rozvoje výroby apod. Regulačce potřeb a výchova k přiměřené spotřebě by měla být prováděna v souvislosti s kultivací životních a hodnotových orientací jednotlivců a různých skupin, hlavně mládeže.

5.7 Důležitou roli by na tomto poli měly sehrát odbory. Jejich povinností je pečlivě sledovat životní náklady, pohyby čen a mezd, publikovat svá stanoviska ke změnám v životní úrovni různých sociálních skupin, například důchodců, rodin s dětmi apod. Odbory se mají vyjadřovat ke zdražování, k mzdrovým reformám podobně jako ke změně pracovní doby a jiným životním otázkám. ROH v Československu pravděpodobně nemá orgány či instituce, jež by se kvalifikovaně analyticky zabývaly životní úrovni jednotlivých různých skupin pracujících, nerovnoměrným růstem mezd, nedostatky v uspokojování různých potřeb; nemá orgány, které by samostatně zjišťovaly různé nedostatky, veřejně publikovaly a předkládaly nezbytná řešení.

5.8 Občané by měli už dnes využívat všech dostupných forem ke kritice v oblasti spotřeby, a to ve sdělovacích prostředcích, na schůzích, v odborech, na besedách s poslanci apod. Zůstávají-li řídící struktury v centru i oblastech a místech strnulé a netečné k laickým i odborným stížnostem, jakož i k obecně známým nedostatkům, měli by občané sem uvolňovat o zlepšení svých životních podmínek a uspokojování zcela oprávněných potřeb. Nejde jen o naše podmínky a naše potřeby; zhoršující se ekonomická a sociální situace může znamenat neblahé dědictví, které zanecháme svým dětem.

5.9 Dosavadní spotřebitelská praxe svědčí o neschopnosti řídících orgánů stanovit na podkladě znalosti reálných potřeb a jasné koncepce takové priorit, jež by vedly k uspokojivému zabezpečování osobní a společenské spotřeby. Neschopnost stanovit takové priority souvisí nesporně s neochotou samostatně a tvorivě přistoupit ke koncipování takového typu společnosti, jenž by odpovídal našim ekologickým, ekonomickým a sociokulturním možnostem a potřebám a jenž by uvolnil čs. společnost z omezujících závislostí a nezdravých vazeb.

Jednou z takových priorit je řešení bytové otázky, předpokládající zabezpečení stavebních materiálů, paralelního rozvoje občanské vybavenosti a inženýrských sítí, podporu menších bytových družstev stavebních malopodniků, ale také důslednou občanskou kontrolu řešení celé bytové otázky na všech úsecích.

5.10 Pokud jde o řešení nedostatkových služeb a výrob, neobejde se ani naše společnost bez doplnkové sítě malopodniků, zvláště opraven, dílen, zahradnictví, malých farem, ochotového malopředeje, menších restaurací a ubytoven, spočívajících na individuálním či rodinném základě, řízených ve vlastní režii s přiměřeným zdaněním. Pro rozšíření takové sítě malopodniků by ovšem bylo nutno vytvořit některé důležité právní a ekonomické předpoklady, vymezit jim jejich poslání a místo, aby nedošlo jen k posílení negativních jevů stávajícího druhého ekonomického okruhu. Tato doplnková síť by měla vést k jeho postupnému odumření a současně k plné legalizaci oprávněných potřebných aktivit a nejrůznějších služeb. Přitom výrobních

by základním směrem mělo zůstat zdokonalování a rozširování služeb a obchodů státních a družstevních.

5.11 Nedostatky a problémy spotřebitelské praxe v ČSSR svědčí ovšem také o celkové nejasnosti koncepce životního stylu a způsobu. /8/ Tento by rozhodně neměl být ani převážně individualistický konzumní, ani uniformní. Společnost by měla poskytovat svým členům možnost výběru životního stylu a měla by být otevřena různým experimentům, et již nonkonformního, individuálně tvorivého, skupinově zájmového, tradičně rodinného či rustikálního typu. V její toleranci a dynamičnosti, v podpoře rozmanitosti životních stylů by se měl projevovat hluboký zájem o rozvoj člověka a různých sociálních skupin a jejich uměřených potřeb.

- - -

Občané se mohou se svými připomínkami a diskusními příspěvky obracet na tyto odpovědné redaktory dokumentu:

Prof. dr. Vladimír Kadlec, Křivoklát 121
 Jaroslav Suk, Čelná ul. 63, Praha 10
 PhDr. Libuše Šilhánová, Jeseniova ul. 105, Praha 3
 Ing. Jakub Trojan, Mělnická ul. č. 44, Neratovice
 Petr Uhl, Anglická ul. č. 8, Praha 3

Poznámky

1/ U čtenáře statistické ročenky lehce vznikne dojem, že sledované reprezentační vzorky vůbec neexistují. Pro ilustraci uvádíme část tabulky ze statistické ročenky:

		1970	1977
Pánská košile /kus/	bavlněná, dl.ruk.	69,00	76,70
	popelínová	98,00	96,40
	polyesterová	115,00	125,00 /Kčs/

Připomínáme, že např. v roce 1964 byla v Domě mody v Praze prodávána "luxusní novinka" - košile s pruhy - za 120,- Kčs a dnes stojí obyčejná popelínová běžně 160,- Kčs, kdežto tzv. luxusní i 320,- Kčs - opět v Domě mody. Podobně je to i s řadou dalších "reprezentantů" druhů zboží.

2/ V publikaci Fakta, data a čísla, jež byla dostupná návštěvníkům výstavy o NSR v Praze, byla zveřejněna statistická tabulka, jež dokládá, co si mohl koupit západoněmecký průmyslový dělník za svou mzdu v roce 1958 a 1974.

Výrobek	1958			1974		
	/hodin.	mzda: 2,31 DM/ hod.	min.	/hodin.	mzda: 10,00 DM/ hod.	min.
oblek	149,00	64	30	218,00	21	48
dámské šaty	26,80	11	36	93,40	9	24
boty /pár/	27,10	11	44	50,60	5	03
benzin /l/	0,63	0	16	0,85	0	05
el. proud /kWh/	0,18	0	28 05	xxx 40,36	0	xx 02
chléb /kg/	0,85	0	22	1,74	0	10
máslo /kg/	6,93	3	00	7,96	0	48
hov. maso /kg/	4,75	2	03	8,06	0	48
vepř.m. /kg/	5,73	2	29	9,79	0	59
brambory /5kg/	0,56	0	15	1,56	0	09
káva /1 kg/	19,40	8	24	16,79	1	41
vodka 0,7 l	12,26	5	18	9,60	0	58
pivo /1 litr/	1,25	0	33	1,45	0	08

Jestliže víme, že průměrná mzda "pracovníků v průmyslu" /dle statistické ročenky/ činila v roce 1977 asi 2 500 Kčs a průměrná hodinová mzda tedy 13,90 Kčs, můžeme pomocí snadných vypočtů srovnat reálnou hodnotu mezd. Na 1 kg másla I /40 Kčs/ pracuje u nás dělník v průměru 2 hodiny 55 minut, zatímco v NSR roku 1974 pouze 48 minut.

3/ Následující údaje pocházejí z rukopisné studie, vypracované na podkladech katalogů firem Neckermann a Quelle, z katalogů velkých obchodních domů, Mezinárodního úřadu práce v Ženevě /MUP - BIT/; autoři se dotazovali na zastupitelských úřadů a vybraných osob v zahraničí a sami navštívili obchodní domy a obchody v Československu a v NDR. Mezinárodní srovnání pracovních nákladů vynaložených na strojírenské zboží k vybavení domácností /v hodinách pracovní doby, zaokrouhleno/: /Údaje pocházejí většinou z roku 1977/

Zboží	ČSSR	NSR	Rakousko	Holandsko	Francie	NDR
lednice jednotepl. kolem 170 l	241	38	86	55	88	274
lednice dvouotepl. kolem 250 l	419	47	77	70	151	-
plynové sporáky	154	35	63	91	60	87
automatické pračky	477	43	68	57	137	383
žehličky suché	12	2	3	2	3	7
vysavače 500-600 W	62	16	15	-	20	36
tranzistorová radia bez magnetofonu	100	7	12	8	18	91
automobily	4335-6307	-	772-1275	-	1434	3250

4/ Viz práci prof. dr. V. Kadlece Když se plýtvá miliardami, Praha 1979.
Publikováno rukopisně v samizdatu, část v Ekonomické revue 1979, samizdat.

5/ Saldo čs. zahraničního obchodu v 1. 1970 - 1977 /zpracováno dle statistické ročenky/:

rok	celkový ZO	SZ	VKS	RS
1970	700	826	-959	833
1971	1225	1039	-1052	1238
1972	1676	1568	-809	917
1973	-473	571	-1376	325
1974	-2761	-799	-2300	338
1975	-4066	-2021	-3244	1200
1976	-3859	-405	-4461	1007
1977	-4967	-1433	-4149	615
celkem	-12531	-654	-18350	6473

6/ Viz studie doc. ing. R. Zukala publikované v Ekonomické revue a rukopisně.

7/ Skutečný vývoj životních nákladů by mohl za určitých předpokladů hodně věrně prokázat tzv. spotřební koš. Je to souhrn životních potřeb průměrné rodiny /například čtyřčlenné, žijící ve městě/, jmenovitý seznam všech čtvrtletních výdajů od nájemného přes ošacení, potraviny, poplatky za služby, kulturu, rekreaci apod. Tento seznam, ve kterém je každá položka přesně vyjádřena /např. dvoupokojový byt II. kategorie, 38 kg obyčejného chleba, 15 vstupenek do kina/ se nemění, avšak čtvrtletně je dosazována skutečná cena každé položky. Metoda spotřebního koše se v Československu ve statistice používá, ale údaje jsou zveřejnovány pouze v odborném tisku.

8/ Problématicka teorie životního stylu a způsobu je v Československu poměrně dobře zpracována, patří již od dob 1. republiky k tradičně pojednávaným tématům společenských věd. Její poznatky a závěry jsou však v praxi uplatňovány zcela nedostatečně.

ooo 000 000

Sdělení č. 108 /Rozsudek nad V. Kimákem a E. Fuchsem/

Před senátem okresního soudu v Příbrami za předsednictví JUDr. Tvrzníka proběhlo dne 14.5.1979 hlavní líčení v trestní věci proti Václavu K i m á - k o v i a MUDr. Emiliu F u c h s o v i . Byli obžalováni /viz sdělení č. 25 a č. 103/ z trestného činu pobuřování, V. Kimák podle ustanovení § 100 odst. 1 písm.a, c tr.z. a MUDr. E. Fuchs podle ustanovení § 100 odst. 2 tr.z. Údajného trestného činu se měl V. Kimák dočistit tím, že v roce 1977 opsal na stroji a poskytl nejméně třem osobám materiály Charty 77 a Solženycynovu knihu Souostroví GULag, dr. Fuchs pak tím, že mu zmíněné materiály poskytl. Soud shledal V. Kimáka vinným ve smyslu obžaloby a uložil mu trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců s podmíněným odkladem na dva roky, dr. E. Fuchs byl vinu zproštěn. Rozsudek dosud není pravomocný.

Hlavní líčení probíhalo v atmosféře, která se příznivě odlišovala od podobných politických procesů. Veřejnosti nebylo bráňeno v přístupu do soudu síně. Výbor zastával stanovisko, že jednání obou obžalovaných bylo v souladu s ústavou a zákony a že proto neměli být vůbec souzeni.

17.5.1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č. 109 /Milena Parčová odsouzena/

Okresní soud v Benešově odsoudil dne 14.5.1979 Miloslavu Parčovou už tr. čin útoku na státní orgán /§ 154 odst. 2 tr.z./ k trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců s podmíněným odkladem na jeden rok a uložil jí zároveň ambulantní psychiatrickou léčbu. Rozsudek není pravomocný. Údajný trestný čin, jemuž se měla tato signatářka Charty 77 dopustit, měl spodívat v pomluvě pracovníků státního notářství /viz podrobně naše sdělení č. 96/.

17.5.1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č. 110 /Tresty za účast na mši/

Před senátem okresního soudu v Ústí nad Orlicí proběhla dne 18. května 1979 závěrečná část hlavního líčení v trestní věci proti páteru Vojtěchu Srnu a Miloslavu Sváčkovi v i. Okresní prokurátor JUDr. Josef Lokyenc je vinil /viz naše sdělení č. 31, 79, 81 a 105/ z trestného činu nařízení dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi /§ 178 tr.z./, respektive z pomoci k tomuto trestnému činu /§ 10 k § 178 tr.z./. Vojtěch Srna se měl údajného trestného činu dopustit tím, že jako římskokatolický duchovní přisluhoval v srpnu 1977 polskému knězi Zielonkovi při mších sloužených před budíčkem v esperantském táboře v Herborticích. Miloslav Sváček se pak měl dopustit pomoci k uvedenému trestnému činu tím, že tyto soukromé mše povolil, resp. umožnil.

Hlavní líčení, které započalo již v únoru 1979, bylo dvakrát odroženo, po něvadž několik svědků před soudem odvolalo nebo pozměnilo své výpovědi s poukazem na nátlak vyšetřovatelů při výsleších. Vznikl také rozpor mezi stánoviskem církevních úřadů a ministerstva kultury o tom, jakou povahu mělo přísluhování Vojtěcha Sny při mši. Soud tentokrát vyslechl vyšetřovatele StB kapitána Jároše a nadporučíka Moravce, kteří konstatovali naprostou korektnost prováděných výslechů, a dospěl k závěru, že nepravdivé jistě musejí být výpovědi civilních svědků. Stejně tak soud přijal za závazné stánovisko ministerstva kultury, podle něhož je bez ohledu na další okolnosti přísluhování kněze při mši vždy koncelebrací /tj. výkonem duchovenské činnosti/, nikoli ministrováním. V závěrečné řeči poukázal prokurátor na vysokou nebezpečnost jednání obžalovaných, neboť "náboženská ideologie" je v přímém rozporu s vládnoucí ideologií marxismu a rozhodně ji nemůže být pochytnuta nějaká bezběhá svoboda."

Soud shledal obžalované vinoumi ve smyslu obžaloby a uložil jim tresty v souladu s návrhem prokurátora: Vojtěchu Srnovi dvacet měsíců, Miloslavu Sváčkovi patnáct měsíců odnětí svobody, oběma s podmíněným odkladem na tři roky. Vojtěchu Srnovi navíc vyslovil zákaz duchovenské činnosti /§ 49 odstavec 1 tr.z./ na dobu tří let.

Vojtěch Srna a prokurátor se vzdali možnosti odvolání, Miloslav Sváček se zatím nevyjádřil.

Hlavnímu líčení bylo přítomno asi třicet občanů. V rozporu s ustanovením zákona o účasti široké veřejnosti při projednávání trestních věcí napadl prokurátor již před zahájením líčení veřejnost, zvláště pak "ty aktívni, kteří o průběhu líčení podávají ~~xxxxxx~~ informace dalším občanům a do ciziny". V závěrečné řeči pak předčítal některé partie ze sdělení VONS, označil je za "něco mnohem horšího a sprostšího než psychický nátlak" a vyhrožoval případně přítomným členům VONS trestními postihy. /Za VONS byli líčení přítomni Václav Benda a Dana Němcová./

Jak jsme již několikrát konstatovali, v soudní represi proti Vojtěchu Srnovi a Miloslavu Sváčkovi vidíme hrubé porušení základních občanských práv, garantovaných čs. právním řádem. Nepokládáme vynesený rozsudek za akt spravedlnosti, ale za pokus zastrašit naše věřící spoluobčany a předem torpédovat jakékoli zlepšení vztahů mezi katolickou církví a českou státem.

25.5.1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č.111 /Pavel Büchler vězněn/

3957

Ve vazbě ve věznici MS č.1 Praha 6 - Ruzyně je 26letý Pavel Büchler, výtvarník. Je obviněn z pokusu tr. činu opuštění republiky /§ 109 odst.1 tr.z./ a z tr. činu padělání a pozměňování veřejné listiny /§ 176 odst.1 tr.z./. Hrozí mu trest odnětí svobody od 6 měsíců do 5 let. Pavel Büchler má s britskou během státní příslušnicí Sylvii Soldanovou malé dítě. Dítě vychovává Sylvie Soldanová ve Velké Británii, kam chtěl odcestovat i Pavel Büchler. Jeho žádost o cestu však byla čs. úřady zamítnuta. /Pavel Büchler byl již dříve vyloučen ze studia na Vysoké škole umělecko-průmyslové, udajně z politických důvodů./ Dne 29. prosince 1978 se Pavel Büchler pokusil nastoupit do letadla v Budapešti a dostat se tak na Západ. Prokazoval se přitom falešným pasem, byl zadržen spolu s francouzskou občankou Marie-Christine Hálovou /manželkou Jiřího Hály, žijícího ve Francii/. Marie-Christine Hálová byla později v Budapešti odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců, zatímco Pavel Büchler byl vydán čs. úřadům a je vysetřován v ruzynské věznici. Jeho obhájcem je JUDr. Milan Hulík z Advokátní poradny č.9 v Praze. Matka P. Büchlera bydlí v Cukrovarnické ul. 55 v Praze říšské 6.

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných zastává názor, že ustanovení podle § 109 tr.z. o opuštění republiky není v souladu s 2. a 3. odstavcem článku 12 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Podle těchto ustanovení paktu, která jsou závazná i pro čs. úřady, může každý opustit svou vlastní zemi a omezení tohoto práva musí stanovit zákon, přičemž takové omezení musí být "nutné k ochraně národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých". V případě P. Büchlera je navíc významná ta okolnost, že v opuštění země bylo administrativně a protiprávně bránero a teprve poté se p. P. Büchler pokusil vycestovat na falešné doklady. Ve smyslu zmíněných ustanovení paktu spatřujeme v jeho jednání pouze správní přestupek a žádáme, aby čs. úřady P. Büchlera propustily a umožnily mu odcestovat za jeho rodinou. Zákonodárce žádáme, aby bylo přistoupeno k novelizaci ustanovení podle § 109 trestního zákona tak, aby odpovídalo paktu o občanských a politických právech nebo naopak aby čs. stát podle čl. 29 paktu navrhl prostřednictvím generálního tajemníka OSN změnu článku 12 paktu tak, aby znění tohoto článku odpovídalo ustanovení podle § 109 čs. trestního zákona. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

25.5.1979

Sdělení č. 112 /Věra Cibulková postavena před soud/

Dne 29.května 1979 v 10,30 hod. se má konat před senátem městského soudu v Brně, Rooseweltova 16, místnost č. 25, hlavní líčení v trestní věci Věry Cibulkové. Obžaloba ji viní z tr. činu utoku na státní orgán a orgán společenské organizace /§ 154 odst. 2 tr.z./, jehož se měla dopustit obsahem podání ministerstvu spravedlnosti, ve kterém se domáhala nápravy nezákoných vazebních podmínek svého vězněného syna Petra Cibulky /viz naše sdělení č. 99/.

Při této příležitosti upozorňuje Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných na vážnou situaci Petra Cibulky; je vystaven agresivitě spoluženů, které dozorce nezabranují. Zahájil hladovku, jíž se domáhá přeložení na jiný userek.
28.5.1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Sdělení č. 113 /Člen VONS Albert Černý stále ve vazbě/

Jak jsme již oznámili /viz sdělení č. 97/, byl dne 26.3.1979 uvězněn signatář Charity 77 a člen Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných Albert Černý z Brna; téhož dne byla v jeho bytě provedena domovní prohlídka. Byl obviněn z tr. činu podvracení republiky /§ 98 odst. 1 tr.z./ a z poskytnutí pomocí k trestnému činu /§ 10 odst. 1 c tr.z./. Hrozí mu trest odnětí svobody od jednoho roku do pěti let. Podle nepotvrzených leč hodnověrných zpráv je viněn z rozšiřování samizdatových knih českých spisovatelů a politických textů formulujících stanoviska nezávislých socialistů,

3958

k nimž se Albert Černý hlásí. Toto trestní stíhání bylo zahájeno téměř rok poté, co v jeho bytě byla provedena domovní prohlídka, při níž byly tyto knihy a texty nalezeny. Albert Černý se mezi tím stal aktivním členem našeho výboru.

Albert Černý, nar. 4. 3. 1937 v Bratislavě, původním povoláním herec, pracoval v posledních letech jako řidič. Má dvě dcery /8 a 18 let/, které studují. Je rozvedený. Adresa starší dcery: Dřevafská 20, Brno. Adresa Alberta Černého: A.C., 4. 3. 1937, věznice MS, Brno - Bohunice, PS 37.

Odhájemcem Alberta Černého je JUDr. Machourek z Brna.

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných vydává současně s tímto sdělením stat Rudolfa Battka, člena našeho výboru, "Morální občanství Alberta Černého". Výbor vyzývá všechny, kteří stojí na straně občanských práv a demokratických svobod, aby podnikli učinné kroky k propuštění Alberta Černého na svobodu.

28. května 1979

Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

000 000 000 000 000 000 000 000 000

Prohlášení bývalých mluvčích Charty 77

Ve své statí Třetí glosy k vysídlení Němců píše Milan Híbl mimo jiné: "V úterý 5. prosince 1978 okolo 18. hod. mi byl předložen strojopisný text tezí o vysídlení čs. Němců /.../, abych se vyslovil k vhodnosti tématu a jeho zpracování pro příští dokument Charty 77. Text jsem označil za nevědecký pamflet nevhodný pro takový učel a navíc nebezpečný tím, jak může být zneužit ke kompromitování snah Charty 77. V tomto názoru se se mnou shodly i další osoby, jež se s textem spolu se mnou seznámily." - Jelikož v době, o kterou jde, jsme byli mluvčími Charty 77, považujeme za nutné sdělit toto: Jako mluvčí jsme nikdy nejen nevydali žádný dokument o vysídlení Němců, ale ani jsme nepředložili žádnému okruhu signatářů návrh takového dokumentu k posouzení. Pokud někdo s Milanem Hiblem nebo dalšími signatáři nějaký text - jako eventuální návrh dokumentu Charty - prejednával, je to jeho resp. jejich věc; zajisté se to mohlo stát a nevidíme v tom nic špatného. Upozornujeme pouze, že z naší iniciativy k níčemu takovému nedošlo.

Milan Híbl ve své statí dále píše: "Za 14 dnů přišel nový návrh schválit text aspon jako diskusní materiál do prvního svazku Knižnice Charty 77, která k tomu měla být zřízena. I to jsme rozhodně zamítli z obav, aby takový text nebyl před veřejností sebevonné spojován s Chartou 77." K tomu chceeme dodat, že jsme se v době, kdy jsme byli mluvčími, myšlenkou Knižnice Charty 77 skutečně zabývali. Konkrétní návrh jsme však signatářům k posouzení nepředložili a už vůbec jsme ~~ne~~ nepředkladali žádný text týkající se odstavu čs. Němců.

V Praze, 26. května 1979

Václav Havel
Ladislav Hejdánek